

Justitieombudsmannen
Thomas Norling

Kritik mot Kriminalvården, anstalten Sagsjön, bl.a. för att ha beviljat telefontillstånd utan att samtycke till kontakt lämnats och för brister i utredningen av barnets bästa. Även uttalanden bl.a. om vem som bör kontaktas när barnets bästa utreds.

Beslutet i korthet: En intagen har i två beslut beviljats tillstånd till telefonkontakt med sitt barn. I båda dessa ärenden och i ett ärende om permission där den intagna skulle träffa barnet finns det antingen inte någon dokumenterad utredning av barnets bästa eller så har utredningen varit bristfällig. Barnets särskilt förordnade vårdnadshavare har inte känt till ärendena eller kontakterna mellan den intagna och barnet.

I beslutet kritiserar JO anstalten Sagsjön för att ha beviljat telefontillstånd utan att samtycke till kontakten har lämnats och för att ett av besluten har utformats i strid med bestämmelsen om samtycke. Anstalten får också kritik för bristfälliga utredningar av barnets bästa. JO uttalar sig även om från vem samtycke bör hämtas in när ett telefontillstånd rör barn, vem som bör kontaktas vid utredningen av barnets bästa och i vilka situationer en vårdnadshavare bör kontaktas i ärendehandläggning som rör barn.

Anmälan

I en anmälan klagade AA på Kriminalvården, anstalten Sagsjön, och anförde i huvudsak följande.

Hon är särskilt förordnad vårdnadshavare för BB, som är född 2009. BB:s biologiska mamma CC är intagen i anstalten. Det har kommit till hennes kännedom att BB har haft veckovisa telefonsamtal med CC och att de har träffats under en bevakad permission. Hon har inte haft vetskap om detta, hon har inte gett sitt samtycke till telefonsamtalen och har inte godkänt umgänget under permissionen. Anstalten har brustit inte bara när information om barnet har hämtats in utan också i sin informationsplikt gentemot henne som särskilt förordnad vårdnadshavare. Det finns även brister kopplade till utredningen av barnets bästa, eftersom anstalten inte har säkerställt att kontakten mellan BB och CC har skett på frivillig basis.

Utredning

Inledningsvis hämtade JO in handlingar om den intagna i form av utredningar och beslut gällande telefonsamtal med BB och permission under vilken CC skulle träffa BB. JO begärde därefter att Kriminalvården skulle yttra sig över det som har förts fram i AA:s anmälan och svara på ett antal frågor, vilka framgår nedan i myndighetens remissyttrande.

Kriminalvården, genom en enhetschef på huvudkontorets rättsavdelning, yttrade sig enligt bl.a. följande:

Utredning

Uppgifter om omständigheterna i ärendet har inhämtats från Kriminalvårdens region Väst, som i sin tur inhämtat uppgifter från anstalten Sagsjön, berörda befattningshavare och det klientadministrativa systemet. Av utredningen framgår följande.

Med anledning av att C.C. hade framfört önskemål till anstalten Hinseberg om telefonkontakt med B.B. inhämtades i februari 2025 ett yttrande från socialtjänsten i Vänersborg. Socialtjänsten bedömde att det kunde vara till B.B:s bästa att ha kontakt med sin mor. Detta utifrån B.B:s ålder och att hon hade uttryckt en önskan om det.

Den 25 mars 2025 ansökte C.C. om tillstånd till elektronisk kommunikation i form av ett telefonsamtal med B.B. Det finns inga uppgifter om att anstalten Sagsjön vidtog någon utredning av vilken relation C.C. hade till B.B. eller vem som var vårdnadshavare för B.B. Anstalten beviljade den 7 april 2025 tillstånd i enlighet med ansökan. Av beslutet framgår inte om samtycke hade inhämtats från vårdnadshavare eller om barnets bästa hade beaktats. Telefonsamtalet genomfördes samma dag som beslutet meddelades.

Den 9 april 2025 ansökte C.C. om tillstånd att ringa till B.B. en gång i veckan. Den 29 april 2025 beviljades tillståndet. Av beslutet framgår bl.a. att B.B. är C.C:s dotter, att A.A. var registrerad som vårdnadshavare för B.B., att anstaltens barnombud hade varit i kontakt med aktuell socialtjänst som tillstyrkt veckovis kontakt mellan C.C. och B.B. och att ett samtal tidigare hade genomförts utan anmärkning. Tillståndet beviljades bl.a. utifrån B.B:s behov av att ha en fortsatt god relation till sin mor. I beslutet angavs även bl.a. följande. Det är av vikt att avdelningspersonal kontaktar dotterns vårdnadshavare och bestämmer tid för samtal och att detta planeras och genomförs enligt angiven överenskommelse. Innan samtalen genomförs ska muntligt samtycke inhämtas av kriminalvårdspersonal. Detta ska ske utan klientens närvaro. Efter det inhämtade samtycket bokas tid för samtal. Av C.C:s verkställighetsplanering framgår att hon ringde till B.B. varje vecka. Det framgår inte att samtycke inhämtades från A.A. innan samtalen genomfördes.

Den 4 juni 2025 beslutade anstalten att bevilja C.C. permission den 12 juni 2025. Av beslutet framgår att C.C. skulle vistas på angiven permissionsadress och där träffa sin mor och sin dotter. A.A. kontaktades inte inför beslutet.

Av en tjänsteanteckning upprättad av anstalten Sagsjöns barnombud den 20 augusti 2025 framgår att A.A. ringt och uppgett att hon inte hade blivit informerad om eller samtyckt till kontakterna mellan C.C. och B.B. Enligt samtalet hade A.A. inte något emot kontakterna men önskade bli informerad på förhand. Barnombudet hittade inte någon dokumentation över samtycke från A.A. inför de kontakter som hade skett mellan C.C. och B.B. Barnombudet kontaktade därför socialtjänsten, som uppgav att A.A. genom sina kontakter med socialtjänsten hade varit medveten om att kontakt mellan C.C. och B.B. skulle äga rum.

Kriminalvårdens svar och bedömning

Svar på JO:s frågor

Hur försäkrar sig Kriminalvården om att ett barn faktiskt får komma till tals i de fall som frågan rör barnet, exempelvis vid elektronisk kommunikation eller permissioner? Har åldern hos ett barn betydelse för rätten att komma till tals och i så fall på vilket sätt beaktar Kriminalvården det?

I ärenden som gäller intagnas kontakt med barn utreds vanligen barnets inställning till kontakten genom uppgifter från företrädare för barnet, exempelvis vårdnadshavare eller socialtjänst. Barnets ålder och mognadsgrad ska beaktas vid bedömningen. I samtyckesblanketten för kontakt i anstalt uppmuntras vårdnadshavaren att ta hänsyn till barnets synpunkter och önskemål utifrån barnets ålder och mognad. Kriminalvården kommunicerar sällan direkt med barnet. Enligt Kriminalvårdens handbok för arbetet med barnrättsperspektivet (2016:4) bör information inhämtas från barnet enbart om det bedöms lämpligt och det verkligen behövs för att utreda ett ärende. Bedömningen av om det är lämpligt ska utgå från barnets bästa. Utöver det har Kriminalvården ett metodstöd för klientärenden som rör barn. Av metodstödet framgår att barnets egen önskan om att själv få framföra sin åsikt kan tala för att en sådan kontakt är lämplig. Det framgår även att det i normalfallet endast bör vara aktuellt att kontakta ett barn som är nära myndighetsåldern.

Från vem eller vilka ska samtycke till kontakt inhämtas i ett fall som det aktuella? Om samtycke inhämtas från barnet, hur ska detta ske? Har åldern hos ett barn betydelse för frågan om vem samtycket ska inhämtas ifrån (barnet eller vårdnadshavaren)?

Av allmänna råd till 7 kap. 26 § FARK Fängelse framgår att samtycke bör inhämtas från barnets vårdnadshavare i ett fall som det aktuella. Kriminalvården bedömer dock att åldern hos ett barn har betydelse för frågan om vem samtycket ska inhämtas från och att det bör kunna övervägas att inhämta samtycke från ett barn som är nära myndighetsåldern.

Anstalten Sagsjön har den 7 april och den 29 april 2025 beslutat om samtal mellan den intagna och barnet. Har samtycke inhämtats före respektive beslut?

Nej, som framgår av utredningen har inte något samtycke inhämtats inför besluten.

I beslutet den 29 april 2025 anges det bl.a. att kriminalvårdspersonal ska inhämta muntligt samtycke innan de enskilda samtalen genomförs. Vad är skälet till den ordningen och att samtycke inte verkar ha inhämtats innan beslutet meddelades? Har sådant samtycke inhämtats inför varje samtal och har det i så fall dokumenterats?

Beslutsfattaren i ärendet har uppgett att anledningen till att samtycke inte inhämtades från A.A. inför beslutet kan ha varit att socialtjänsten hade tillstyrkt kontakten mellan C.C. och B.B. Det förefaller även ha uppfattats som tillräckligt att inhämta muntligt samtycke i samband med samtalens genomförande. Av dokumentationen framgår inte att något muntligt samtycke inhämtades innan samtalen genomfördes.

Vilka överväganden görs i fråga om barnets bästa i enlighet med artikel 3 i barnkonventionen inför ett beslut om permission där den intagna har ansökt om att få träffa ett barn under utevistelsen? Hur går Kriminalvården till väga för att uppfylla kravet på beaktande av barnets bästa? Tas t.ex. kontakt med vårdnadshavaren, barnet eller socialtjänsten? I vilket skede i så fall?

Inför ett beslut om permission, vid vilken en intagen har ansökt om att få träffa ett barn, ska Kriminalvården göra en bedömning av barnets bästa enligt barnkonventionen. De överväganden som kan aktualiseras är till exempel om

barnet är brottsoffer till den intagne, andra uppgifter om deras relation och tidigare kontakter mellan dem samt om permissionen är planerad på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till barnet. Kriminalvården kan dock inte avslå en permission enbart med barnets bästa som grund. Utredningen i detta avseende görs därför med inriktning på om det finns risk för att den intagne begår brott eller i övrigt missköter sig mot barnet under permissionen. Om bedömningen inte kan göras utifrån befintliga underlag, inhämtas vanligen kompletterande uppgifter från vårdnadshavare och/eller socialtjänsten. En sådan kontakt tas i så fall under utredningen av ett ärende inför bedömning och beslut i ärendet. Kommunikation direkt med barnet sker endast om det bedöms lämpligt och är nödvändigt för utredningen.

I beslutet om permission den 4 juni 2025 anges det att den intagna ska träffa bl.a. barnet under utevistelsen. Är detta att betrakta som ett villkor för permissionen eller vad har skrivningen för betydelse? Bör en särskilt förordnad vårdnadshavare få information om ett permissionsbeslut som innebär att den intagna ska träffa ett barn? Om ja, i vilka fall? Har den särskilt förordnade vårdnadshavaren i det nu aktuella fallet underrättats om den beslutade permissionen?

Anstalten har beskrivit att skrivningen inte var ett villkor för permissionen utan en beskrivning av syftet med och del av planeringen av permissionen. Den särskilt förordnade vårdnadshavaren underrättades inte om beslutet.

Kriminalvården konstaterar att vårdnadshavares rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter i många fall även innebär en rätt till insyn i frågor som rör barnet. Det kan därför vara lämpligt att en särskilt förordnad vårdnadshavare informeras om ett permissionsbeslut som innebär att en intagen ska träffa ett barn. Detta i vart fall i fråga om yngre barn, vars rätt till självbestämmande är begränsad.

Kriminalvårdens bedömning

Kriminalvården konstaterar att det finns brister i handläggningen av de ärenden och i de beslut som anmälan avser.

Ärendet om tillstånd till elektronisk kommunikation, som det beslutades i den 7 april 2025, har inte utretts i tillräcklig omfattning avseende relationen mellan C.C. och B.B., vem som var vårdnadshavare för B.B. och barnets bästa. I ärendet saknas dokumentation om dessa uppgifter och överväganden om barnets bästa. Det har inte heller inhämtats något samtycke från vårdnadshavaren inför beslutet.

Vidare har det inte inhämtats något samtycke från vårdnadshavaren inför beslutet den 29 april 2025, om tillstånd till elektronisk kommunikation. Den ordning som beskrivs i beslutet, dvs. att samtycke ska inhämtas muntligen inför samtalen, är inte i enlighet med gällande styrning. Enligt myndighetens handbok om besök och elektronisk kommunikation ska ett skriftligt samtycke inhämtas under utredningen av ärendet. Om ett muntligt samtycke inhämtas, ska det och skälen för att det inhämtats muntligen dokumenteras. Sådan dokumentation saknas i ärendet.

Därutöver saknar beslutet den 4 juni 2025, om permission, dokumenterade överväganden om barnets bästa. Kriminalvården har ovan besvarat JO:s fråga om en skrivning i det beslutet. Även om den skrivningen har varit avsedd endast som en upplysning, bedömer Kriminalvården att skrivningen inte borde ha förekommit i beslutsmeningen. På så sätt hade innebörden av beslutet inte riskerat att bli otydlig. I det ärendet har vårdnadshavaren inte informerats om den beslutade permissionen. Som angetts ovan anser Kriminalvården att vårdnadshavares rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter i många fall även innebär en rätt till insyn i frågor som rör barnet. Kriminalvården bedömer dock, med beaktande av barnets ålder vid beslutstillfället, inte att sådan information också borde ha lämnats i ärendet i fråga.

AA fick tillfälle att yttra sig över remissvaret.

Bedömning

Inledning

Kriminalvården har i sitt remissyttrande redogjort utförligt för den relevanta rättsliga regleringen och myndighetens interna handböcker. Jag har för egen del valt att under de tre avsnitt i beslutet, som framgår nedan, redovisa de rättsliga utgångspunkter som aktualiserats i ärendet.

Beslutet är strukturerat på följande sätt. Jag börjar med att göra en bedömning av anstaltens agerande när det gäller samtyckesfrågan i ärendena om telefontillstånd och ge vägledning när det gäller från vem samtycke till telefonkontakt med ett barn ska hämtas in. Därefter gör jag en bedömning av om anstaltens utredningsskyldighet uppfyllts i de aktuella ärendena. Jag gör också vissa uttalanden om vem som bör kontaktas vid en utredning av barnets bästa. Slutligen gör jag uttalanden om Kriminalvårdens informationsskyldighet gentemot en vårdnadshavare i ett ärende som rör barn. Med hänsyn till att det i handlingarna från Kriminalvården saknas uppgifter om BB:s mående, mognad, relation till CC och situation i övrigt har det inte varit möjligt att bedöma hur de aktuella ärendena borde ha handlagts i detalj.

Därutöver vill jag inledningsvis påminna Kriminalvården om att myndigheten behöver få ett medgivande från en intagen om att sekretessen hävs innan en utomstående som inte känner till att den intagne befinner sig i anstalt kontaktas. Det följer av 35 kap. 15 § och 12 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Samtycke till telefonkontakt

Rättsliga utgångspunkter

Ett barn som är skilt från den ena eller båda föräldrarna har rätt att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkta kontakter med föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa. Det framgår av artikel 9.3 i barnkonventionen, som gäller som svensk lag.

Den som en intagen vill kommunicera elektroniskt med ska tillfrågas om han eller hon samtycker till att kontakten ska äga rum. Om den som kontakten ska äga rum med inte samtycker till kontakt med den intagne får den intagne inte beviljas tillstånd till kontakten. Det framgår av 7 kap. 26 och 27 §§ Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:1) om fängelse, FARK Fängelse. I de allmänna råden till den förstnämnda bestämmelsen anges att om den som kontakten ska äga rum med är ett barn ankommer det enligt reglerna i föräldrabalken på den eller dem som är vårdnadshavare att ta ställning till om samtycke till kontakten ska lämnas.

Enligt 6 kap. 11 § föräldrabalken har vårdnadshavaren rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Vårdnadshavaren

ska i takt med barnets stigande ålder och utveckling ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål. Bestämmelsen utgör, trots att den riktar sig till vårdnadshavaren, en riktlinje även för andra personer som fattar beslut som rör barnet (Åhman, Karin m.fl., Barnkonventionen i praktiken – rättsliga utmaningar och möjligheter, 2020, JUNO, s. 131). Av förarbetena framgår att bestämmelsen innebär att vårdnadshavaren bör låta barnet bestämma självt i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans beskaffenhet och barnets mognad (prop. 1981/82:168 s. 25).

Bestämmelsen i föräldrabalken är en spegling av artikel 12 i barnkonventionen som anger att ett barn som är i stånd att bilda egna åsikter ska ha rätt att fritt uttrycka dem i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad och barnet ska ges möjlighet att höras, antingen direkt eller genom en företrädare i alla ärenden som rör barnet.

Det finns inga riktlinjer för att avgöra när ett barn själv kan fatta beslut i personliga frågor. En bedömning får göras av det enskilda barnets ålder och mognad. Avgörande är om barnet kan anses ha tillräcklig mognad för att kunna förstå innebörden av det beslut som ska fattas. (Se Barnkonventionsutredningens betänkande SOU 2020:63 s. 540 och Singer, Anna, Barnets bästa – Om barns rättsliga ställning i familj och samhälle, 2024, version 8, JUNO, s. 350.)

Bedömning av det enskilda fallet

AA har klagat på att anstalten inte har hämtat in hennes samtycke till telefonsamtalen i förväg.

En ansökan om tillstånd till ett telefonsamtal mellan CC och barnet BB beviljades av anstalten den 7 april 2025. En ny ansökan från CC beviljades den 29 april 2025. Hon fick då tillstånd att ringa till BB en gång i veckan tills vidare. I det beslutet angavs bl.a. följande. Det är av vikt att avdelningspersonal kontaktar BB:s vårdnadshavare och bestämmer tid för samtal och att detta planeras och genomförs enligt angiven överenskommelse. Innan samtalen genomförs ska muntligt samtycke hämtas in av personal.

Av Kriminalvårdens utredning framgår att varken BB eller den särskilt förordnade vårdnadshavaren AA hade lämnat samtycke till att kontakten skulle äga rum inför de båda besluten.

Anstalten har agerat i strid med föreskrifterna på området genom att bevilja de båda telefontillstånden utan att samtycke hade lämnats. För det förtjänar anstalten kritik.

När det gäller den ordning med muntligt samtycke inför varje samtal som föreskrivits i beslutet den 29 april 2025 kan följande konstateras. Av ordalydelsen i 7 kap. 27 § FARK Fängelse får det anses följa att ett beslut om tillstånd inte kan beviljas förrän samtycke till kontakt har lämnats. Anstalten

förtjänar kritik för att ha gett beslutet ett innehåll som inte är förenligt med gällande föreskrifter.

Generella uttalanden

Jag kommer inte att närmare ta ställning till från vem samtycke borde ha hämtats in i det här enskilda fallet, eftersom det saknas underlag för att bedöma den frågan, men vill uttala följande generella synpunkter.

Kriminalvården resonerar i sitt remissvar om att åldern hos barnet har betydelse för frågan om från vem samtycke ska hämtas in, och jag delar i stort den uppfattning som kommer till uttryck där. Jag anser således att i ett fall som rör ett barn som är nära myndighetsåldern bör det övervägas om samtycke till kontakt ska hämtas in direkt från barnet i stället för från vårdnadshavaren. Avgörande bör vara uppgifter om huruvida barnet är moget att förstå innebörden av beslutet och om förfrågan av någon anledning skulle vara olämplig att ställa till barnet. Behovet av att hämta in relevanta uppgifter om barnet och att ta kontakt med vårdnadshavaren kommer i många fall att tillgodoses vid en utredning av barnets bästa. Jag återkommer till den frågan i det följande.

Utredning av barnets bästa m.m.

Rättsliga utgångspunkter

En myndighet ska se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver, se 23 § första stycket förvaltningslagen (2017:900). Vid alla åtgärder som rör ett barn som är närstående till en intagen ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Det framgår av 1 kap. 2 a § FARK Fängelse. Bestämmelsen har sin grund i artikel 3.1 i barnkonventionen om att barnets bästa ska beaktas i första hand. Med det avses inte att barnets bästa alltid ska vara utslagsgivande, även andra intressen kan ha samma eller större betydelse (SOU 2020:63 s. 190).

I 1 kap. 2 a § FARK Fängelse anges vidare att barnet ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör honom eller henne och vid bedömningen av barnets bästa ska hänsyn tas till barnets åsikter. Av de allmänna råden till bestämmelsen framgår att barnets åsikter bör tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Föreskrifterna och råden ger uttryck för den nära kopplingen mellan artiklarna 3.1 och 12 i barnkonventionen. Barnets åsikt eller inställning anses alltså vara en viktig del i bedömningen av barnets bästa (se Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 [2013], CRC/C/GC/14, p. 43). Barnet ska dock aldrig tvingas att uttrycka sin åsikt och har rätt att avstå från att utöva sin rättighet (se Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 [2009], CRC/C/GC/12, p. 134 och 16).

Bedömning av det enskilda fallet

AA har hävdad att det finns brister i anstaltens handläggning gällande att hämta in information om BB och barnets bästa.

Det saknas uppgifter om att anstalten inför beslutet om telefontillstånd den 7 april 2025 vidtog någon utredning av BB och CC:s relation, vem som var vårdnadshavare och barnets bästa. Anstalten hade tillgång till ett yttrande från socialtjänsten i Vänersborg som hämtats in av en annan anstalt där CC var intagen i februari 2025. I det yttrandet förmedlas inte BB:s inställning till tillståndet i fråga, utan enbart en attityd till kontakt med CC generellt. Varken AA, socialtjänsten eller BB förefaller ha kontaktats vid ärendehandläggningen.

Av beslutet om telefontillstånd den 29 april 2025 framgår att BB var placerad hos en familj och att mamman i familjen, AA, var registrerad som vårdnadshavare för BB. I beslutet har noterats att CC har ringt till BB vid ett tidigare tillfälle och att utfallet av det samtalet var utan anmärkning. Inför beslutet har anstaltens barnombud varit i kontakt med socialtjänsten. Socialtjänsten har dock inte heller i detta ärende förmedlat BB:s inställning till tillståndet i fråga. Barnombudet har i ett yttrande kommit fram till att kontakt via telefon kan vara till barnets bästa. Bedömningen har gjorts utifrån BB:s ålder och hennes egna önskemål. Någon kontakt för att utreda barnets situation eller inställning har inte tagits med vare sig AA eller BB själv.

Anstalten beviljade CC permission i beslut den 4 juni 2025. Under permissionen skulle CC träffa bl.a. BB. Anstalten har inte dokumenterat någon utredning gällande BB eller barnets bästa inför beslutet. Liksom inför beslutet den 7 april 2025 kontaktades inte någon utomstående vid handläggningen.

Med hänsyn till att det saknas underlag för att göra en sådan bedömning kommer jag inte att uttala mig om vilka utredningsåtgärder som hade varit lämpliga att vidta i respektive ärende och vem anstalten eventuellt borde ha kontaktat för att utreda barnets bästa. Jag kan dock konstatera att BB:s bästa inte har utretts i tillräcklig utsträckning i något av de tre ärendena. I vissa delar saknas överhuvudtaget dokumenterad utredning om grundläggande frågor rörande BB. Om barnet inte avböjt att uttrycka sin inställning borde den ha klargjorts genom henne själv, vårdnadshavaren eller socialtjänsten som en del av utredningen. Handläggningen kan inte anses uppfylla vare sig förvaltningslagens krav på utredning eller barnkonventionens och FARK Fängelses bestämmelser om barnets bästa. Anstalten förtjänar kritik för de konstaterade bristerna.

Generella uttalanden

Även om jag inte närmare tar ställning till vilken utredning som borde ha gjorts i de anmälda ärendena vill jag uttala vissa generella synpunkter. Inledningsvis kan konstateras att med hänsyn till att utredningen inte behöver gå utöver vad ärendets beskaffenhet kräver kan omfattningen av denna variera, bl.a. beroende på ärendetyp och huruvida en utredning gällande barnet nyligen har gjorts i samma fråga. Som Kriminalvården har anfört kan utredningen i vissa fall göras utifrån befintliga underlag och i andra fall efter det att kompletterande uppgifter

har hämtats in. I de fall utredning i form av kontakter med utomstående ska genomföras uppstår dock frågan vem som ska kontaktas.

I Kriminalvårdens handbok för arbetet med barnrättsperspektivet (2016:4, s. 13) anges följande. Barn som berörs av Kriminalvårdens beslut är ofta barn som befinner sig i en särskilt utsatt situation. I de allra flesta ärenden torde det därför inte vara lämpligt att Kriminalvården utreder barnets åsikt eller inställning genom att ha en kontakt direkt med barnet när barnet inte själv är klient. Det uppmanas därför till stor försiktighet vid kontakter med barn i syfte att utreda barnets åsikt. I första hand bör utredaren i stället försöka utreda barnets inställning genom kontakter med en företrädare för barnet, t.ex. barnets vårdnadshavare. Enbart då det bedöms lämpligt och där det verkligen behövs för att utreda ett ärende bör information hämtas in från barnet.

I fråga om yngre barn delar jag i stort den uppfattning som kommer till uttryck i handboken. När uppgifter om barnets bästa ska hämtas in om yngre barn anser jag att det är en självklarhet att det är en vårdnadshavare för barnet som bör kontaktas och/eller socialtjänsten beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Jag vill dock betona att när barnets inställning hämtas in genom en företrädare för barnet, behöver det vara tydligt för de inblandade att barnet inte har någon skyldighet att uttala sig.

När det gäller äldre barn anser jag att det förhållningssätt som beskrivs i handboken och som Kriminalvården har hänvisat till i sitt remissvar bör nyanseras något. Försiktighet ska iakttas vid Kriminalvårdens kontakt med barn oavsett ålder. I många fall där uppgifter behöver hämtas in är det naturligt att detta initialt sker genom kontakt med en företrädare för barnet. Utifrån de uppgifter som kommer fram kan det emellertid därefter bli aktuellt med en direkt kontakt med barnet. I vissa fall där barnet närmar sig myndighetsåldern kan det räcka med en kontakt med barnet.

Vid en utredning av barnets bästa anser jag därför att barn som närmar sig myndighetsåldern som utgångspunkt själva ska få uttrycka sin inställning. Förutsättningarna för detta bör vara att barnet är tillräckligt moget för att förstå innebörden av beslutet och att det inte av något skäl är olämpligt att ta kontakt med barnet.

Informationsskyldighet

I artikel 18.1 i barnkonventionen anges att föräldrar eller andra vårdnadshavare har huvudansvaret för barnets uppfostran och utveckling. Att vårdnadshavare ansvarar för barnets personliga förhållanden samt omvårdnad, trygghet och fostran framgår dessutom av 6 kap. 1 och 2 §§ föräldrabalken. Till en god vård och fostran hör att barnet får pröva sin förmåga och utveckla sina inneboende resurser för att efter hand frigöra sig från sitt beroende av vårdnadshavarna. Vårdnadshavaren har bestämmanderätt, men ska med tiden ta större hänsyn till barnets synpunkter. Vårdnadshavaren får dock inte avbörda sig sitt ansvar för barnet genom att låta det själv bestämma i en omfattning som det inte är moget

för. Han eller hon är skyldig att ingripa om barnet kan komma till skada eller om barnet visar sig inte vara moget att självt fatta beslut (prop. 1981/82:168 s. 59 och 72). För att vårdnadshavaren ska kunna utföra sina skyldigheter behöver han eller hon beredas insyn i frågor som rör barnet.

AA har fört fram att anstalten har brustit i sin informationsplikt gentemot henne eftersom hon inte har fått vetskap om tillstånden till telefonsamtal och permission. Kriminalvården har i sitt remissyttrande anfört att det kan vara lämpligt att en särskilt förordnad vårdnadshavare informeras om ett permissionsbeslut som innebär att en intagen ska träffa i vart fall ett yngre barn vars rätt till självbestämmande är begränsad. Kriminalvården har vidare anfört att anstalten, med beaktande av BB:s ålder, inte borde ha informerat AA om permissionen.

Jag instämmer i stort i det resonemang som Kriminalvården har fört i sitt remissvar. Beroende på omständigheterna i det enskilda fallet kan en anstalt behöva ta ställning till om information behöver ges till vårdnadshavaren i ett ärende som rör ett barn. Vid bedömningen av om så ska ske är det inte enbart barnets ålder som är avgörande utan även barnets mognad och andra omständigheter kring barnet kan ha betydelse. Därtill behöver anstalten beakta en vårdnadshavares rätt till insyn utifrån vad ärendet gäller och de förhållanden som föreligger i detsamma. Jag vill även förtydliga att frågeställningen sällan bör aktualiseras eftersom vårdnadshavaren i de allra flesta ärenden där en utredning av barnets bästa har gjorts ändå kommer att ha fått information och kunnat uttrycka sin åsikt.

Mot bakgrund av att det saknas underlag för att göra detta kommer jag inte heller i denna del att uttala mig närmare om hur anstalten borde ha agerat i det enskilda fallet. Jag anser dock att det är anmärkningsvärt att anstalten inte tycks ha reflekterat över vårdnadshavarens roll vid handläggningen av ärendena.

Det som i övrigt har kommit fram ger inte anledning till någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.

Beslutet har fattats av JO Thomas Norling. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Kristin Redfors har föredragit ärendet och tf. byråchefen Jörgen Buhre har deltagit i beredningen.